

Орел Ю. В.

РЕВОЛЮЦІЯ 1848-1849 рр. У СЛОВ'ЯНСЬКИХ НАРОДІВ У РАДЯНСЬКІЙ ІСТОРІОГРАФІЇ

У статті висвітлюється розвиток вивчення революції 1848-1849 рр. у слов'янських народів радянською історіографією: від розгляду цих подій як цілком контрреволюційних довоєнною історіографією до визнання їх прогресивним рухом повоєнною радянською історичною наукою.

Революція 1848-1849 рр. була однією з центральних тем радянської історіографії. Але вивчення цього етапу в радянській історичній науці відбувалося нерівномірно. Тема революцій 1848-1849 рр. в Австрійській імперії і Пруссії була найбільш складною проблемою в радянській та взагалі в марксистській історіографії.

На перший погляд може видатись, що всі події, пов'язані з революціями, було вичерпно висвітлено радянською наукою, але насправді тема революції 1848-1849 рр. містила чимало нерозв'язних для радянської історіографії суперечностей не тільки в методичних підходах, тому залишалася однобічно дослідженою. Узагальнюючої історіографічної праці про історію вивчення революції 1848-1849 рр. у слов'янських народів так і не було створено, а це означає, що не було зроблено належних висновків щодо методики вивчення цього питання та теоретичних положень, покладених в її основу. Настав час зруйнувати кілька стереотипів, які традиційно пов'язують з цим питанням. Це дасть можливість побачити перспективи подальшого дослідження цієї проблематики, яка є важливою також для української історіографії, оскільки підходи, що їх застосовувала радянська історіографія до революційних рухів в Австрійській імперії повною мірою стосувалися й українського національного руху під час революції 1848-1849 рр.

Літератури, в якій аналізувалися б особливості розвитку радянської історіографії, вкрай мало й обмежується вона здебільшого рецензіями радянських часів на окремі книжки, але зрозуміло, що перед рецензією (як специфічним науковим жанром) стоять зовсім інші завдання, тому в іс-

торичній науковій літературі не було зроблено належних висновків щодо основних етапів вивчення теми революції 1848-1849 рр. у слов'янських народів, не існувало пріоритетних тем, завдань цих досліджень і теоретичних засад, на які ці праці спиралися. Основним предметом розгляду даної статті є твори, присвячені революції 1848-1849 рр. у південнослов'янських народів, написані радянськими вченими в період з 1918 по 1991 рр.

Мета роботи - дати системний аналіз висвітлення питання революції 1848-1849 рр. у радянській історіографії та встановити, які оцінки цієї історичної події домінували в той чи інший період вивчення. На сучасному етапі розвитку української історичної науки необхідно по-новому поставитись до історіографічної спадщини радянських вчених, ретельний аналіз якої допоможе краще зрозуміти основні напрями розвитку сучасного українського слов'янознавства, генетичне пов'язаного з радянським слов'янознавством. Для виконання цього завдання потрібно змінити підхід до роботи з історіографічним джерелом. По-перше, необхідно розглянути все коло історичних творів даного періоду, аби зробити висновки щодо основних підходів до вирішення питання революції 1848-1849рр. в радянській історіографії в цілому. По-друге, розглянути історіографічну спадщину не тільки як джерело з історії історичної науки та наукових інституцій, а також з історії ідей, тобто показати не тільки наукове і політичне значення історичних праць, але й їх вплив на формування історичного світогляду радянського суспільства.

У СРСР вивчення революції 1848-1849 рр. у слов'янських народів необхідно розділити на два періоди: до- і повоєнний. В основу цього розподілу покладено теоретичні відмінності, що існували у радянській історичній науці у висвітленні цієї теми. Трагування цих подій кілька разів принципово змінювалось.

У довоєнний період ці події радянською історичною наукою майже не досліджувалися, при нагоді обмежувалися цитуванням К. Маркса, Ф. Енгельса та В. Леніна. В 1920-ті роки не було жодної статті з цієї теми, а в 1930-ті вийшли дві праці, які стосувалися більш широкої проблематики. Це окремі розділи в книжці Р. Авербуха «Царская интервенция в борьбе с венгерской революцией» та стаття К. Селезньова в журналі «Борьба классов» за 1936 р. «Южнославянские народы в революции 1848 г.» Основні положення цих праць викладені цілком у дусі статей Маркса та Енгельса в «Новій Рейнській газеті», які розглядали всі рухи слов'янських народів під час революції, окрім польського, як контрреволюційні. Позиція радянських вчених-істориків 1930-х років повністю збігалася із заявами Леніна, викладеними в багатьох його статтях з вивчення імперіалізму: «Інтереси звільнення кількох великих чи найбільших народів Європи стоять вище інтересів визвольного руху у дрібних націй» [1]. Отже, на підставі цих теоретичних праць історики 1930-х років засуджували позицію слов'янських народів у революційних подіях 1848 р. Такий підхід радянських вчених формувався і під впливом зовнішньополітичних відносин, що склалися між країнами - членами Малої Антанти та Радянським Союзом.

У праці «Вопросы ленинизма» Сталін дає однозначну оцінку ролі слов'янських народів у революційному русі Європи: «Чехи і південні слов'яни були тоді реакційними народами, "російськими форпостами" в Європі, форпостами абсолютизму, тоді як поляки і угорці були «революційними народами», боролися проти абсолютизму» [2]. Тому не випадковими були висновки, до яких у своїх дослідженнях доходили радянські вчені 1930-х років. Зокрема, Р. Авербух оцінює роль південних слов'ян у революції цілком у дусі відповідних ідеологічних заяв і наголошує на прогресивному міжнародному значенні Угорської революції і контрреволюційній ролі південних слов'ян у подіях 1848-1849 рр.

Після війни зі зміною політичної обстановки у світі в Радянському Союзі виникла нагальна потреба переглянути основні підходи до вивчення революційних подій 1848-1849 рр. Відбувся теоретичний і методологічний переворот

в історичній науці, на яку було покладено нове завдання: обґрунтувати нове становище країн Центрально-Східної Європи, їх залежність від СРСР. У вирішенні цього питання партійним ідеологам довелося творчо підійти до інтерпретації марксистської теорії. Методологічні труднощі, з якими зіткнулася радянська історична наука у вивченні революції 1848-1849 рр., залишилися однією з найскладніших історіографічних проблем і остаточно розв'язані не були. Підходи до вивчення цієї теми в СРСР постійно змінювалися. Принаймні щодо вивчення революції 1848-1849 рр. у слов'янських народів у радянській історичній науці не було ніякого канону. Вивчення розвитку та змін, яких зазнала ця тема протягом 1945-1991 рр., є одним з найцікавіших історіографічних питань у радянській історичній науці. Якщо довоєнна історична наука висвітлювала ці події як цілком контрреволюційні та розкривала роль слов'янських народів у підтримці реакційних режимів Австрійської та Російської імперій, то в повоєнний період довелося переглянути цю концепцію.

Інститут слов'янознавства, створений в 1947 р. (з 1967 р. - Інститут слов'янознавства та балканістики), мав конкретні завдання. Одним з головних завдань було вивчення історичного розвитку регіону. «Інститут сконцентровує свою увагу, перш за все, на найбільш науково актуальних проблемах нової та новітньої історії» [3], - таке завдання Інституту визначалося в першому томі «Вчених записок Інституту слов'янознавства». Вивчення революції 1848-1849 рр. в Радянському Союзі цього періоду пов'язано з іменами провідних вчених Інституту слов'янознавства С. О. Нікітіна, В. М. Кондратьєвої, В. І. Фрейдзона. На відміну від довоєнного етапу розвитку слов'янознавства, в СРСР після війни, крім Інституту слов'янознавства при Академії наук, постають сильні університетські центри.

Зміна світового порядку та формування соціалістичного табору змусили радянських теоретиків усвідомити нагальну потребу перегляду ролі слов'янських народів у революції 1848-1849 рр. Тому перший том «Вчених записок Інституту слов'янознавства» (1949 р.) повністю було присвячено розв'язанню цього актуального питання. Основною темою випуску була революція 1848-1849 рр. у слов'янських народів. Актуальність для радянської науки теми ролі південнослов'янських народів у цих революційних подіях мала засвідчити стаття С. О. Нікітіна (який після смерті академіка Пічета очолив сектор історії в Інституті слов'янознавства).

Статті С. О. Нікітіна стали основоположними для вивчення цієї проблематики і відбивали новий підхід до революцій 1848-1849 рр. у південнослов'янських народів. Основні положення в праці Нікітіна базуються на використанні схеми Удальцова (застосованої до аналізу революції у чехів). Згідно з цією схемою прийнято було розділяти революційний рух на два етапи: прогресивний, коли владу захопили демократичні сили (буржуазія, інтелігенція та селяни), та другий - реакційний, який С. Нікітін пов'язує з особою патріарха Й. Раячича, що постає уособленням всього негативного з погляду формаційного вчення (він служитель культу, феодал, бо володіє церковною землею, йде на змову з Габсбургами). У нього, проте, був свій антагоніст - Дж. Стратимирович, представник нової буржуазної інтелігенції.

С. О. Нікітін мав на меті створити нову схему розгляду подій 1848-1849 рр. у Воєводині. За цією схемою на першому етапі керівництво в русі захоплює міська ліберальна буржуазія, що було позитивним моментом, але вимоги спочатку до угорської, а потім до віденської влади вона ставить помірковані, і лише коли рух очолюють молоді діячі буржуазно-демократичного напрямку, він набуває прогресивних проявів. На гребені цього руху піднімається Дж. Стратимирович, буржуазно-ліберальна програма якого врешті і стала провідною в сербському русі.

Друга скупщина стає переломним моментом у розгортанні сербського національного руху, який переходить у реакційну стадію (точний час настання другого, реакційного етапу, ще буде в подальшому дискутуватися в радянській історіографії). «Серед сербів ліберальна буржуазія швидко поступилася своєю керівною роллю представникам реакційних феодальних кіл. Ці зміни привели до того, що антифеодальні нотки слабшають, а потім і остаточно зникають, розчиняючись у національних лозунгах легальності й вірнопідданості Австрії, які раніше були сформульовані в Хорватії *Єлачичем*, а у Воєводині - *Раячичем*» [4]. С. Нікітін виділяє такі ознаки процесу «оформлення союзу сербської та австрійської контрреволюцій» [5]: скупщина передає всю повноту влади митрополитові (до цього вона належала демократично обраному Головному Одбору), а керівництво армією, що отримує назву «Австро-сербська армада», - воєводі Шупликацу (до цього армія була під проводом демократично налаштованого буржуазного ліберала Стратимировича). Наслідком цього перелому стала перемога контрреволюційної політики двору і поразка сербського визвольного руху. Октроїрува-

на конституція не вирішувала проблем, поставлених сербським політичним рухом під час революції.

Ця стаття С. О. Нікітіна також мала стати методологічним зразком застосування класового підходу до висвітлення характеру руху та перебігу подій. Методика розробки цього питання полягала в необхідності спочатку показати соціально-економічний розвиток у сербських комітатах та у Військовій границі напередодні революційних подій, де сформувалися «різні групи населення, які проявили себе в русі по-різному» [6]. Таким чином, сербський політичний рух під час революції було виправдано з поглядів формаційної теорії. Автор доводив, що не можна навішувати ярлики реакційності на весь сербський народ, а потрібно подивитися на цю проблему з класових позицій, показати, що в цей час у Сербській Воєводині існували різні соціальні групи, які мали різні інтереси, і не всі вони були реакційними.

С. О. Нікітін вже в цій першій повоєнній статті показує сербський народ як такий, що перебував не тільки під соціальним, а й національним гнобленням угорської феодальної держави. Тому автор вперше зазначає неможливість розгляду виключно соціально-економічного розвитку в регіоні й окреслює, як один з напрямків майбутніх досліджень, тему постановня національної ідеології. Вчений акцентує увагу на двох видах антагонізму під час революції: класового (угорська феодальна верхівка економічно пригноблювала сербський народ) та національного (утиски, яких зазнавали народні маси в культурній, мовній політиці та інших сферах життя).

На цьому етапі радянська історіографія ще не сформувала позитивного ставлення до граничар, тому Нікітін їх показує як підричний елемент у демократичному русі сербських лібералів, оскільки вони, з одного боку, були зобов'язані військовою дисципліною підкорятися цісарським офіцерам, а з іншого - мали певні привілеї порівняно з рештою селян.

У цій статті було викладено основні засади, на яких мала розвиватися сучасна слов'янознавча наука в СРСР. Термінологічне це було закріплено у визначенні революційних подій у Воєводині 1848-1849 рр. як «політичного руху сербського народу». Отже, ці події, хоч і не набули значення революції, все-таки отримали оцінку прогресивного руху з погляду формаційного вчення.

У двотомній праці «Революції 1848-1849 рр.» (М., 1952) було зроблено спробу створити канон

у вивченні цієї теми в СРСР. Автори цього збірника повинні були розробити новий підхід радянської історіографії до ключового моменту історії XIX ст., дати нові оцінки революційному рухові у різних країнах та відмовитись від марксистської концепції, за якою революційні рухи слов'янських народів Австрійської імперії розглядалися як реакційні. Тут уперше розкривалася роль хорватського народу в подіях 1848 р. Так само, як і сербський політичний рух, що в останній стадії розвитку революційних подій перетворився на реакційний і тому не заслуговує на статус революції, хорватські події в цій інтерпретації також заслуговують лише на статус «національного руху». Стаття В. М. Кондратьєвої і В. І. Фрейдзона «Національний рух і класова боротьба в Хорватії 1848 р.» у цьому збірнику була спробою реабілітувати хорватський рух в очах марксистської історіографії. Головну провину в перетворенні хорватського революційного руху на контрреволюційний було покладено на бана Єлачича, реакційне хорватське дворянство та слабку національну інтелігенцію, яка захопилася іллірійським рухом, замість того щоб вирішувати нагальні соціально-економічні проблеми хорватського народу. Автори так оцінюють революційний процес у Хорватії: «Придушуючи рух народних мас терором і обманюючи їх своєю демагогією, хорватський панівний клас зрадив справу національного звільнення Хорватії й остаточно привів свою країну в табір контрреволюції» [7].

У статті Кондратьєвої та Фрейдзона, так само як у двотомній «Історії Югославії» (1963), дається оцінка руху австрославизму: з одного боку, австрослов'янська програма Ф. Палацького була цілком реакційна, оскільки вела до змови з австрійським абсолютизмом, з другого - вона мала і цілком позитивні наслідки, оскільки спричинила розпад іллірійського руху та сприяла становленню буржуазного розвитку регіону.

Статті в збірнику «Революції 1848-1849 рр.» показують ці події, хоча і не називають їх революціями, як переломний момент в історії слов'янських народів. Після подій 1848-1849 рр. Хорватія і Воеводина вступають у новий період своєї історії, а основним їх наслідком автори вважають ліквідацію феодально-кріпосницького ладу, а отже, перехід на новий етап розвитку соціально-економічних відносин.

Велика увага в колективних працях Інституту також приділялась вивченню соціально-економічної бази процесу національного відродження слов'янських народів на перехідному етапі. Радянська історіографія змогла розв'язати питан-

ня методики розгляду революції 1848-1849 рр. з погляду формаційного вчення (що можна прослідкувати, якщо порівняти праці кінця 1940 - початку 50-х років і дослідження 1970-1980-х років): для народів Австрійської імперії події 1848-1849 рр. розглядалися як зміна формацій, а весь період від кінця XVIII ст. до 1848 р.- як перехідний. Було розроблено теоретичні схеми опрацювання перехідних періодів в історії, що широко застосовувалися у вивченні історичного розвитку країн Центрально-Східноєвропейського регіону. В цій методичній схемі національно-визвольна боротьба була визначальним фактором, але основним постулатом залишалось те, що не варто розглядати лише національну боротьбу і йти за ідеалістичною історіографією, тому що «класова боротьба розвивалася в середині визвольного руху» [8]. Теоретичні основи було подано в працях Д. Ф. Маркова (який очолив Інститут слов'янознавства і балканістики з 1968 р.) та В. Дьякова (зав. сектору історіографії та наукової інформації). Практичне опрацювання вивчення перехідного етапу було подано в працях «Розвиток капіталізму та національний рух у слов'янських країнах» (М., 1970), «Питання початкового накопичення капіталу і національний рух в слов'янських країнах» (М., 1972). У цих збірниках було поставлено завдання підтвердити актуальність соціально-економічної історії для початку 1970-х років, оскільки праці попереднього етапу більше концентрувалися на ідеологічному аспекті, селянському русі, вивченні подієвої історії, але не було зроблено висновків щодо закономірностей процесу утвердження капіталізму у цих країнах. У завданнях Інституту слов'янознавства та балканістики на 1971-1975 рр. наголошувалося на необхідності переходу від краєзнавчих тем в історичних дослідженнях до порівняльно-історичних і комплексних досліджень з питань історії [9]. Перед Інститутом також ставилися політичні завдання, а саме - необхідність обґрунтувати події новітньої історії, тому що будь-якій соціалістичній революції, згідно з марксистською теорією, повинна передувати буржуазна, яка веде до утвердження капіталізму. За капіталістичних відносин спостерігаються найбільші прояви антагонізму між робітниками і капіталістами, що врешті має призвести до революційного вибуху та встановлення соціалізму. Інтерпретація революційних подій 1848-1849 рр. у регіоні як буржуазної революції мала виправдати готовність народів Центрально-Східної Європи до зміни ладу в повоєнний період, і центральне місце в цій схемі мала зайняти революція 1848-1849 рр.

Новий етап досліджень нової історії в СРСР пов'язаний з діяльністю Ради з комплексних проблем слов'янознавства і балканістики та Секції з вивчення проблеми формування націй у регіоні. Вчені, які працювали в цій інституції, готували теоретичне обґрунтування положення, що для історії XIX ст. країн Центральної і Південно-Східної Європи характерне превалювання національних факторів над класовими, і визначали цей процес як характерний для перехідного етапу в цьому регіоні в серії праць «Центральна і Південно-Східна Європа в епоху переходу від феодалізму до капіталізму». Розв'язання соціально-економічних програм у регіоні ця група істориків нерозривно пов'язувала з вирішенням національного питання. Тому в Австрійській імперії, на думку цих учених, «одним з основних проявів соціально-політичного гноблення є гніт національний, і буржуазно-демократичні перетворення (перемога над феодалізмом і ліквідація його пережитків) не могли бути здійснені (чи завершені) без вирішення національного питання» [10]. Основною темою в дослідженнях цієї секції було вивчення національного руху в формі національно-визвольної боротьби, яка, в свою чергу, є лише однією з форм антифеодальної боротьби. Праці з вивчення соціальних структур у збірнику «Соціальна структура суспільства в країнах Центральної і Південно-Східної Європи» (М., 1982) мали показати, що вчені, проте, не відмовляються від основних постулатів класового підходу. Цей збірник став спробою встановити співвідношення у вивченні національних і класових чинників у розгортанні історичного процесу XIX ст. У взаємодії соціально-економічних і національних факторів, на думку головних теоретиків, мала полягати діалектика історичного процесу на даному етапі.

Отже, секція з проблем формування націй в Центральній і Південно-Східній Європі при Раді з комплексних проблем слов'янознавства і балканістики на початку 1980-х років дійшла висновку щодо прогресивного характеру національного руху південнослов'янських народів. Таким чином, радянська історична наука в роботі Ради прагнула реалізувати завдання 1960-1970-х років: дати «системний аналіз» подій в регіоні, тобто такий, що вивчав би як основні складові бази, так і надбудову. Наприкінці 1970-х років для радянської науки було очевидним, що необхідно розглядати історичний процес у всій сукупності його проявів, як соціально-економічних, так і з погляду формування націй і національних культур, національно-визвольного руху. Ці три складові стали основною темою досліджень серії

«Центральна і Південно-Східна Європа в епоху переходу від феодалізму до капіталізму». Практичне обговорення, наслідком якого і стало видання збірників серії, проходило на конференціях 1970-х років, зокрема, на всесоюзному симпозиумі на тему: «Генеза капіталізму, національно-визвольні рухи і формування національних культур у країнах Центральної і Південно-Східної Європи, кінець XVIII-70-ті роки XIX ст.» (1972р.), конференціях з «Формування національних культур у країнах Центральної і Південно-Східної Європи» (1973), «Формування націй у народів Центральної і Південно-Східної Європи» (1975), з теми «Соціальні структури в перехідний період від феодалізму до капіталізму у країнах Центральної і Південно-Східної Європи» (1977), «Підсумки та перспективи слов'янознавчих балканських досліджень: питання координації» (1978) та ін.

Вивчення питання революційних подій у південнослов'янських народів у Радянському Союзі пройшло кілька етапів і змінювалось протягом повоєнного періоду. Якщо порівнювати положення С. Нікітіна, викладені в статті 1949р., та В. Фрейдзона в статтях у збірнику «Формування національних держав на Балканах» у 1986р., то можна помітити, як змістились деякі акценти. В. Фрейдзон як послідовний дослідник ідеологічного і політичного рухів періоду формування націй відзначає, що поряд із соціально-економічними вимогами селян буржуазія намагалася доповнити антифеодальні вимоги національною програмою і скористатися масовими виступами для вирішення одного із своїх завдань у цій революції - встановлення конституційної монархії на основі широкої національної автономії. У Сербській Воеводині за цією схемою формується два політичних рухи: буржуазно-консервативний, представлений церквою, і ліберальний, представлений національно свідомою буржуазією. Вчений дає також зовсім нову оцінку Травневій скупщині і розглядає її як «спробу закласти основи сербської буржуазної державності» [11]. Проте цілком традиційно він звинувачував у поразці революції консервативні кола руху, позиція яких призвела до втрати всіх завоювань революції. Але загалом В. Фрейдзон оцінює Травневу скупщину та спробу організації національного уряду у Воеводині як позитивну подію в революційному русі в Австрійській імперії: «Все-таки існування Воеводини залишило надію на появу автономії в подальшому» [12]. Отже, процес формування національних держав у регіоні отримав позитивну оцінку в працях учених, що розробляли

основні теми Ради з комплексних проблем слов'янознавства і балканістики і розглядали кожен новий етап соціально-економічного розвитку як позитивний, оскільки він наближує настання соціалістичного ладу.

Статтю про хорватський рух також доручили написати В. Фрейдзону, тому теоретично вона, звичайно, витримана в такому самому стилі, що і стаття про сербський політичний рух, але вона може бути цікавою в плані порівняння з відповідною статтею, написаною до збірника «Революції 1848-1849 рр.» (1952) у співавторстві з В. Кондратьєвою. Акценти в цій статті 1986р. зміщено з вивчення аграрних рухів на вивчення формування політичної програми хорватського руху під час революції. На початку революції в Хорватії було висунуто ліберальну програму, що мала прогресивний характер і передбачала, зокрема, соціально-економічні перетворення, проте ті ж ліберальні діячі, що висували цю програму, підтримали реакційну політику Й. Єлачича. Остаточне розчарування в тактиці лібералів, що стали на шлях співпраці з контрреволюцією, відбулося лише після введення октроїрованої конституції. Тобто тоді, коли і сербські, і хорватські ліберали усвідомили, що царська влада не здатна на такі політичні зміни, і зробили спробу провести переговори з представниками угорської революції, останні так і не визнали національної рівноправності слов'янських народів. У цій статті В. Фрейдзон також намагається розкрити розвиток ідеї югославізму під час революції.

Вивчення ідеології політичного процесу у слов'янських народів було досить пізнім надбанням радянської історіографії, провідною темою залишалось вивчення слов'янських взаємин, але, хоча ця тема має свої корені ще в російському слов'янофільстві XIX ст., в радянській історіографії вона спиралась зовсім на інші теоретичні підвалини. В 1970-ті роки вчені історики в СРСР вже повністю відмовились від схеми Маркса, що полягала в протиставленні панслов'янського та

пангерманського рухів, і дійшли висновків, спираючись на джерельний матеріал з розвитку політичної свідомості цих народів, що слов'янська ідея вже з 1840-х років усе більше слугувала національним інтересам, і тому можна виділити два етапу розвитку «слов'янської ідеї»: на першому вона сприяла утвердженню національної ідеології, поки та ще була слабка і не могла заявити про себе відкрито, потім вона постає як пережиток та реакційна сила.

Якщо в довоєнний період революційні події 1848-1849 рр. у слов'янських народів розглядалися як цілком контрреволюційні, то в повоєнній історіографії відбувається визнання прогресивної ролі цих рухів та ставиться завдання вивчення національно-культурних факторів невідменно від соціально-економічних. Такий підхід в історичній науці СРСР з'являється вже в 1970-х роках. Отже, протягом усього періоду свого існування радянська історична наука створила різні теоретичні і методологічні підходи до вивчення цієї теми.

Для сучасної історичної української науки корисно було б проаналізувати, що з цих тем було перенесено і збережено в сучасній українській історичній науці, які теми зазнали змін під впливом західних концепцій. Роль інших слов'янських народів (чеського, сербського, хорватського чи українського) в революції 1848 р. у радянській історіографії вивчалася, спираючись на ті самі методологічні й теоретичні надбання, що і південнослов'янських народів. Тому аналіз вивчення революції 1848 р. у південнослов'янських народів має допомогти в об'єктивній оцінці позиції радянської історіографії щодо визначення ролі інших народів Габсбургської монархії, в тому числі й українського, в цих революційних подіях. Необхідно визначити, які з цих підходів радянської науки до вивчення участі та позиції українського народу у революції 1848 р. закріпилися в сучасній українській науці, а які з цих положень потрібно переглянути.

1. Селезнев К. Южнославянские народы и революция 1848 года // Борьба классов.- 1936.— № 10, октябрь.— С. 48.
2. Сталин Й. В. Вопросы ленинизма.- 1934.- С. 46.
3. Ученые записки института славяноведения.-1949.-Т. 1.-С. 3.
4. Никитин С. А. К вопросу о политическом движении сербов Воеводины в 1848 г. // Ученые записки института славяноведения.- 1949- Т. 1- С. 463.
5. Там само.- С. 473.
6. Там само.- С. 86.
7. Кондратьева В. Я., Фрейдзон В. И. Национальное движение и классовая борьба в Хорватии 1848 г. // Революции 1848—1849гг. / Ред. Ф. В. Потемкин, А. И. Молок.- М.: Изд-во АН СССР, 1952.-Т. 1- С. 455.

8. Дьяков В. А., Фрейдзон В. И. Основные этапы развития и типология общественно-политической мысли славянских народов в XIX веке // Советское славяноведение.— 1984.— № 2- С. 58.
9. Институт славяноведения и балканистики 1947-1977 (справочно-информационный обзор).- М.: Наука, 1977.- С. 12.
10. Освободительное движение народов Австрийской империи.-М., 1980.-С. 5.
11. Формирование национальных независимых государств на Балканах, конец XVIII-70-е годы XIX века.- М., 1986.- С. 217.
12. Там само.-С. 220.

Y. Orel

THE SLAVONIC PEOPLES' REVOLUTION 1848-1849 IN THE SOVIET HISTORIOGRAPHY

The development of the studies in the Revolution 1848-1849 among the Slavonic peoples by Soviet historiography is analyzed in this article. It was a development from the consideration of these events as completely counter-revolutionary in the pre-war historiography to the recognition of revolutionary events of 1848 as a progressive movement by the post-war Soviet historical science.